

Innst. 101 S

(2015–2016)

Innstilling til Stortinget fra utenriks- og forsvarskomiteen

Meld. St. 29 (2014–2015)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om globalisering og handel. Muligheter og utfordringer for Norge i handelspolitikken

Til Stortinget

Sammendrag

Regjeringen viser innledningsvis i meldingen til store endringer i det handelspolitiske landskapet og mener Norge må ha et bevisst forhold til hvordan handelspolitikken innrettes. Norges svar må tilpasses endringene som finner sted, som f.eks.:

- At Norge i større grad risikerer å bli stående utenfor videreutviklingen av rammeverket for internasjonal handel. Det vises her spesielt til megaregionale forhandlingsprosesser som TTIP, hvor Norge står utenfor og dermed har begrenset mulighet til å påvirke, selv om norske interesser blir berørt.
- At markedene hvor Norge ikke har ferdigforhandlet frihandelsavtaler utgjør en stadig økende andel av den globale økonomien og verdenshandelen. Norge står uten egne frihandelsavtaler med seks av verdens ti største økonomier.
- At tilgangen til markeder hvor de handelspolitiske rammebetingelsene er mindre utviklet blir viktigere for norsk næringsliv når det globale økonomiske tyngdepunktet nå forflyttes sør- og østover.
- At norske handelspolitiske interesser i økende grad speiler endringene av norsk økonomi, med økt vektlegging av investeringer og handel med tjenester, hvor handelspolitiske rammevilkår i

mange tilfeller har kommet kortere enn for handel med varer.

I del I av meldingen («Verden før og nå», kapittel 1–3) understreker regjeringen at Norge ikke bare er avhengig av handel, men av en strategisk, aktiv handelspolitikk. Regjeringen vil føre en offensiv handelspolitikk som vektlegger norske interesser og støtter opp om den kommende omstillingen av norsk økonomi (kapittel 1 «Norsk økonomi og handel»). Den vil arbeide for at globaliseringen støttes opp av et rettferdig og regelbasert internasjonalt samarbeid, med vekt på bærekraftig utvikling, jobbskapning og økonomisk vekst gjennom åpen handel (kapittel 2 «En global økonomi»). I kapittel 3 («Handel som virkemiddel») har regjeringen valgt å fokusere på følgende politikkområder og tilstøtende temaer: balansegangen mellom åpenhet og retten til å regulere; handel og utvikling; handel, miljø og klima; og handel og arbeidstakerrettigheter.

I del II av meldingen («Organiseringen av internasjonal handel», kapittel 4–5) fremhever regjeringen bevaring av det multilaterale handelssystemet som Norges primære handelspolitiske interesse (kapittel 4 om «Det multilaterale handelssystemet»). Den peker også på EØS som Norges viktigste frihandelsavtale og anser Norges frihandelsavtaler gjennom EFTA 25 som viktige for å sikre markedsadgang og gode rammevilkår for norsk næringsliv (kapittel 5 om «Bilateralt og regionalt handelssamarbeid»).

I del III av meldingen («Veivalg i handelspolitikken», kapittel 6–10) presenterer regjeringen fem områder hvor endringer nasjonalt og globalt bidrar til at det er nødvendig å forholde seg til handelspolitiske veivalg. Det presiseres at veivalg ikke er det samme som hovedprioriteringer, men heller en indikasjon på økt aktualitet, endrede premisser og politisk ønske

om retningsendring. Regjeringen vil på de fem områdene:

- Bevaring og styrking av det multilaterale handelssystemet (kapittel 6):
  - arbeide for løsninger som bidrar positivt til å få på plass en global handelsavtale i slutføringen av Doha-runden, og prioritere nedbygging av handelshindre i andre industri-land og fremvoksende økonomier. Markedsadgang for industrivarer (særlig sjømat) og tjenester, styrking av regelverket, samt arbeidet for en balansert løsning for landbruk som også ivaretar norske interesser, vil vektlegges.
  - arbeide for at det ikke stilles økte krav til minst utviklede land (MUL) og for å bevare utviklingsdimensjonen i forhandlingene.
  - bidra til at flernasjonale avtaler som er tett knyttet opp til WTO, utvikles til å bli et effektivt, attraktivt og konstruktivt bidrag til mest mulig multilaterale løsninger.
- Prioriteringer og avveininger for åpning av markeder (kapittel 7):
  - arbeide for en offensiv handelspolitikk som ivaretar norske interesser blant annet ved å sikre norske bedrifter økt markedsadgang og bedre forutsigbarhet for eksport av varer, tjenester og investeringer og å bidra til stabile globale økonomiske og politiske rammevilkår for økonomisk vekst og utvikling.
  - gi økt prioritet til arbeidet for å sikre frihandel for sjømat til EU-markedet.
  - arbeide for oppstart av forhandlinger med viktige handelspartnere som vi ennå ikke har avtaler med, samt vurdere mulighetene for å etablere frihandelsavtaler med regionale sammenslutninger.
- Landbruks- og handelspolitikken (kapittel 8):
  - fortsatt vektlegge norsk landbruks beskyttelsesbehov i fremtidige handelsforhandlinger. Defensive interesser på landbruksområdet avveies mot generelle handelspolitiske interesser og offensive interesser på andre enkeltområder.
  - arbeide for en friere handel med landbruksvarer for å bidra til global velferdsutvikling og matsikkerhet, samt av hensyn til norske forbrukere og mangfoldet i det norske matmarkedet. Landbruksinteresser vil bli tillagt nødvendig vekt i forhandlinger, men vil ikke i seg selv være grunn til å hindre innledning av forhandlinger hvor landbruksinteresser kan forventes å bli berørt.
  - fase ut alle eksportsubsidier senest innen utgangen av 2019.
- støtte opp om internasjonale initiativ for å begrense bruken av eksportrestriksjoner.
- Handel med tjenester (kapittel 9):
  - gi prioritet til å få revitalisert tjenesteforhandlinger i WTO, og legge vekt på at forhandlingssporet i WTO går parallelt med pågående regionale og flernasjonale forhandlingsprosesser som omhandler tjenester.
  - arbeide for å slutføre en ambisiøs TISA-avtale med klare og robuste rammebetingelser for handelen med tjenester, med vekt på tjenestesektorer der norsk næringsliv har særlig interesse av å kunne konkurrere på like vilkår i globale markeder.
  - gjennomføre en kartlegging av behovet for videreføring av handelspolitiske restriksjoner på tjenesteområdet i forbindelse med TISA-forhandlingene.
  - arbeide for at TISA inkluderer sentrale fremvoksende økonomier og utformes på en måte som muliggjør fremtidig multilateralisering innenfor WTO.
- Økonomisk diplomati og åpenhet i handelspolitikken (kapittel 10):
  - øke innsatsen for å bruke handelspolitikken aktivt i et styrket økonomisk diplomati.
  - etterstrebe størst mulig åpenhet og nasjonal debatt om forhandlingsprosesser.
  - vektlegge å holde Stortinget orientert om forhandlingsprosesser, -posisjoner og -initiativ, og vurdere behovet for egne handelspolitiske redegjørelser i perioder hvor den handelspolitiske aktiviteten tilsier at dette er hensiktsmessig.

Regjeringen viser til at meldingen må leses i sammenheng med Sundvolden-plattformen og regjeringens øvrige meldinger og handlingsplaner, inkludert kommende meldinger. Regjeringen henviser spesielt til Meld. St. 10 (2014–2015) Muligheter for alle – menneskerettighetene som mål og middel i utenriks- og utviklingspolitikken og Meld. St. 35 (2014–2015) Sammen om jobben – Næringsutvikling innenfor utviklingssamarbeidet.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Svein Roald Hansen, lederen Anniken Huitfeldt, Marit Nybakk, Kåre Simensen og Jonas Gahr Støre, fra Høyre, Elin Rodum Agdestein, Regina Alexandrova, Sylvi Graham, Øyvind Halleraker og Trond Helleland, fra Fremskrittspartiet, Harald T. Nesvik, Per Sandberg og Christian Tybring-

Gjedde, fra Kristelig Folkeparti, Knut Arild Hareide, fra Senterpartiet, Liv Signe Navarsete, fra Venstre, Trine Skei Grande, og fra Sosialistisk Venstreparti, Bård Vegar Solhjell, viser til Meld. St. 29 (2014–2015).

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, vil innledningsvis bemerke at meldingen gir en grundig gjennomgang av Norges muligheter og utfordringer i handelspolitikken. Flertallet viser til at 20 år etter opprettelsen av Verdens handelsorganisasjon (WTO) har både verden og det handelspolitiske bildet endret seg vesentlig, noe som også gjelder og har følger for norsk økonomi.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, understreker videre at meldingen bygger på de lange linjer i norsk politikk og i stor grad innebærer en videreføring av hovedlinjene i norsk handelspolitikk.

Dette flertallet er av den oppfatning at meldingen utgjør et godt grunnlag for bred debatt om handelspolitikken, og om behovet for tilpasninger av Norges posisjoner i et globalisert marked.

Komiteen viser til at det råder betydelig usikkerhet i internasjonal økonomi etter finanskrisen, at vi er inne i en tid med økt ustabilitet og et forverret sikkerhetspolitisk bilde generelt og i våre nærområder spesielt, noe som også påvirker handelspolitikken.

Komiteen viser til at siden det globale økonomiske tyngdepunktet har forflyttet seg sør- og østover, innebærer det at tilgangen til markeder hvor de handelspolitiske rammebetingelsene er mindre utviklet, blir viktigere for norsk næringsliv.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at i dette bildet er det en utfordring at Norge står uten handelsavtaler med seks av de ti største økonomiene i verden.

Komiteen viser til at framveksten av globale verdikjeder innebærer at tjenester og investeringer er blitt en viktigere del av internasjonal handel. Da er det en utfordring at de handelspolitiske rammevilkårene i mange tilfelle er kommet kortere for tjenester enn for handel med varer.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, mener dette er sentrale utfordringer som må møtes med en offensiv handelspolitikk, både

gjennom WTO, plurilaterale og multilaterale forhandlinger, EFTA og bilateralt.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet understrekar at regjeringa i meldinga introduserer ei rekkje nye posisjonar som bryt med det som tidlegare har vore norsk politikk.

Desse medlemene vil på eit prinsipielt grunnlag tydeleggjere at meldinga i for lita grad gjer ei klår analyse av kva som er dei største utfordringane i norsk handelspolitikk i dag, og kva problem forslaga i meldinga er meint å løyse. Meldinga dokumenterer i lita grad noko konkret problem.

Desse medlemene peikar på at regjeringa, gjennom denne meldinga, gjer det tydeleg at Noreg skal bidra til ytterligere liberalisering av verdshandelen. Desse medlemene viser til at meldinga saknar ei grundigare analyse av dei største problema i verdsøkonomien i dag. Var finanskrisa eit resultat av for lite liberalisering av finansmarknadene? Er forgjeldinga i Vesten eller eurokrisa eit resultat av ei for svak marknadstru blant dei styrande? Skuldast outsourcinga av produksjon og den påfølgjande auka arbeidsløysa i Vesten for sterk regulering av handelen?

Desse medlemene viser til at meldinga er uklar om kva som er middel og kva som er mål. Regjeringa skriv mellom anna i meldinga at behovet for alle land sine interesser må balanserast mot behovet for fleksibilitet i dei nye handelsavtalane. Slik verkar det som frihandel er blitt eit mål i seg sjølv, ikkje eit virkemiddel for å sikre velferd og tryggleik til borgarane.

Desse medlemene understrekar at det er trong for ein grundigare gjennomgang av kva sektorar som kan tene og kven som kan tape på at Noreg tek ein posisjon om friare handel som primærstandpunkt i alle samanhengar. Desse medlemene understreker at sidan 1947 og etableringa av GATT, er handelen vorte fri på dei fleste område, noko som har tent Noreg godt. Det er like fullt ikkje gitt at det som er igjen av handelsrestriksjonar er eit problem for Noreg i dag. Desse medlemene understrekar behovet for at Noreg legg vekt på balanse i handelspolitikken samt at det har vist seg viktig å kunne føre ein nasjonal politikk for å kunne fremje verdiskaping og industriutvikling.

Desse medlemene meiner at den tydelegaste endringa som har skjedd i verdshandelen dei siste åra, er at Kina no er medlem av WTO og den dominerande faktoren i internasjonal handel. Samstundes har ein i Vesten og spesielt i Europa sett ei omfattande outsourcing av produksjon, dramatisk auka forgjelding, global finanskrisa og svakare velferd. Noreg må sikre at handelspolitikken fremjar ei bere-

kraftig produksjonsutvikling, og ikkje endar med å fremje utflytting av strategisk viktig produksjon, som igjen vil utarme velferda i landet.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil understreke at ei stor utfordring for Noreg i dag og i åra som kjem, vil vere å sikre norsk industriutvikling og ein brei produksjonsbase, samt nasjonalt eigarskap til produksjonen, slik at me gjennom eigarskap sikrar skatteinntekter.

Disse medlemmer viser til den fastlåste situasjonen i WTO, som har ført til et nettverk av bilaterale frihandelsavtaler, i stor grad presset frem av EU og USA, som systematisk har søkt å etablere konkurranseregler for å øke sitt innpass på markeder for industrivarer, landbruksvarer og tjenester over hele verden.

Disse medlemmer viser til at utviklingsland på sin side også har hatt offensive krav i WTO. For disse landene var det provoserende at USA og EU satte inn betydelig eksportstøtte for å få solgt over-skuddsvarer fra landbruket sitt til fattige land i Asia, Afrika og Latin-Amerika. Vendepunktet kom på WTO-møtet i Cancun i 2003, hvor utviklingslandene for første gang stod sammen slik at EU og USA ikke fikk diktere forhandlingene. Siden dette møtet har situasjonen vært fastlåst både hva gjelder handel med industri- og landbruksvarer og handel med tjenester, og WTO-reglene har sett liten utvikling og endring i regelverket.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til en økning i bilaterale avtaler mellom EU, USA og stadig flere enkeltland, både frihandelsavtaler og investeringsavtaler. Ved disse forhandlingene er det naturligvis EU og USA som er den sterke parten – og avtalene blir deretter.

Norge er en handelsnasjon

Komiteen understreker at Norge i et historisk perspektiv har vært en handelsnasjon med en åpen økonomi og at dette, sammen med vår internasjonalt ledende rolle som sjøfartsnasjon, har lagt grunnlaget for vår velstand og for fremveksten av det moderne Norge. Komiteen vil videre peke på at få land er mer avhengige av handel enn Norge.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, viser til at eksport av varer og tjenester i 2014 utgjorde 38 pst. av BNP, og således er viktig for sysselsetting og verdiskapning i Norge. Norge har med noen få unntak en svært åpen økonomi for varer, tjenester og investeringer fra utlandet. En betydelig del av importen er også inn-

satsvarer for eksport av varer og tjenester. Norge er således tjent med et åpent, velfungerende og regelbasert internasjonalt handelssamarbeid.

Flertallet ser det som viktig at globaliseringen støttes opp av et rettferdig og regelbasert internasjonalt handelssamarbeid, med vekt på bærekraftig utvikling, arbeidstakerrettigheter og rettferdig fordeling.

Komiteen viser til at vår utenrikshandel reguleres av en rekke avtaler og reguleringer, blant annet WTO-avtalen, EØS-avtalen og frihandelsavtalene gjennom EFTA, der avtalene regulerer bl.a. tollsatser og avgifter. Videre viser komiteen til at råolje og naturgass er de enkeltvarene som utgjør størst andel av eksportinntektene, videre at fisk, medregnet for-edlet fisk, også er betydelige eksportartikler og omfatter 19 prosent av samlet eksport ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall for 2013.

Komiteen viser til at Norge også har en betydelig handel med tjenester, at eksporten av tjenester øker mer enn annen eksport og der utenriks sjøfart står for de største inntektene fra tjenestehandelen. Videre mener komiteen at import, eksport og grensekryssende investeringer bidrar til å øke vår levestandard og påvirker vår næringsstruktur.

Komiteen viser til at fallet i oljeprisen gir økt behov for omstilling for å sikre vår fremtidige velferd og arbeidsplasser, og at arbeidet regjeringen gjør for å sikre norske bedrifter økt markedsadgang og bedre forutsigbarhet for eksport av varer, tjenester og investeringer, derfor er viktig.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at muligheten til å lykkes med omstilling etter fallet i oljeprisene styrkes av at vi som nasjon har beholdt vår egen valuta. Statistisk sentralbyrå har uttrykt det slik:

«Bedringen av Norges konkurransevne ved et varig oljeprisfall avhenger fundamentalt av at vi har beholdt en selvstendig valutakurs. Normalt faller den når petroleumsinntektene faller.»

Det gir styresmaktene rask drahjelp i arbeidet for omstilling ved at andre næringer automatisk bedrer sin konkurransevne mot utlandet, en drahjelp som særlig gir fordeler når man som Norge har en åpen økonomi og stort handelssamkvem med utlandet.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at når trong for betre marknadstilgjenge vert nytta som argument for nye, omfattande handelsavtalar, må det kunne forventast at ein konkret kan vise til

kva marknader i kva land norske bedrifter har for dårleg tilgjenge i dag. Det burde òg klargjerast kva som er årsaka til dette svake marknadstilgjenget. Fleire gongar det siste året er det fremja påstandar om at til dømes TISA-avtalen vil fjerne «stengsler» til udefinerte marknader, utan at ein har vore i stand til å vise kva for «stengsler» som i dag er eit problem.

Medleimen i komiteen frå Senterpartiet peiker på at handel, kombinert med ein nasjonal strategisk politikk for utnytting av naturressursar som fisk, jord, skog, vasskraft og petroleum til fellesskapen sitt beste, har skapt det moderne Noreg. Denne medleimen understrekar at Noreg frå midten av 1800-tallet og framover auka velferda i landet gjennom langsiktig industrialisering. Reiarar og skipsfart har også vore viktig for den økonomiske utviklinga, og sytte for store inntekter til Noreg. Dette skjedde ikkje minst ved at ein har hatt eit strategisk samspel mellom skipsfart og industriproduksjon. Ei rekkje verft har bygd opp og rusta ut alle typar båtar til skipsfarten, noko som då medverka til å sysselsetje store grupper av arbeidsstokken i Noreg.

Komiteen viser til at handel med varer og tjenester med verden rundt oss øker tilbudet her hjemme, stimulerer oss til å spesialisere oss på områder der vi har konkurransefortrinn og dermed er en viktig pådriver for innovasjon, kunnskaps- og velferdsutvikling. Komiteen understreker at et lite land som Norge har større fordeler av klare internasjonale avtaler rundt handel, enn store land som har bredere egen ressursbase.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, støtter regjeringens arbeid for en friere handel, og at den vil føre en offensiv handelspolitikk som vektlegger Norges interesser samtidig som vi bidrar til å sikre like og rettfærdige spilleregler i dagens åpne, globale økonomi.

Komiteen viser til at regjeringen vil videreføre norsk praksis med ikke å benytte seg av restriktive handelstiltak, og at dette innebærer at det ikke er aktuelt å benytte handlingsrommet i WTO til å øke tollsatser.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, støtter en aktiv holdning fra regjeringen til handel og WTO, til TTIP- og TISA-forhandlingene og at EØS-avtalen er av helt sentral og fundamental interesse for Norge.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, støtter en åpen handel med land forankret i WTOs regelverk og mener Norge, som er særlig avhengig av et åpent handelssystem, skal gå foran i å være tilbakeholden med å innføre proteksjonistiske tiltak, men Norge bør opprettholde muligheten for å treffe legitime beskyttelsestiltak i særskilte tilfelle.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti støtter en åpen handel mellom land forankret i WTOs regelverk, og mener Norge ikke bør fraskrive seg rettigheter som er forankret i dette regelverket.

Medleimen i komiteen frå Senterpartiet understrekar at det burde vere uaktuelt å binde Noreg til ikkje å nytte handlingsrommet i WTO eller å bruke Noreg sitt sjølvstendige handelspolitiske handlingsrom, også om dette inneber meir restriktive handelstiltak.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti understrekar at Noreg allereie i dag har god marknadstilgong til EU, noko Noreg har hatt i mange tiår. Desse medlemene understrekar at Noreg i dag handlar om lag åtte gongar meir med EU enn med USA, og at Noreg berre i lita grad får sine konkurransetilhøve endra som følgje av at EU eventuelt får ein noko betre tilgjenge til USA sin marknad gjennom ei TTIP-avtale. Desse medlemene ser derfor ikkje norsk tilknytning til ei TTIP-avtale som naudsynt for Noreg.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti viser til dei mange innvendingane som er komne i samband med høyringa om regjeringa sin føreslåtte modell for framtidige investeringsavtalar, og spesielt til motstanden mot bruken av såkalla investor-stat-tvisteløysings-mekanismar (ISDS). Desse medlemene ber på bakgrunn av dette om at regjeringa legg fram ei grundig utgreiing av konsekvensane av slike avtalar for Stortinget, og ei utfyllande liste over fordeler og ulemper med slike avtalar.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti understrekar at Noreg sin handelspolitikk må ta utgangspunkt i situasjonen landet er i, og politiske val, også innan handel, må takast med mål om å sikre borgarane sin tryggleik og velferd. Desse medlemene understrekar at frihandel er eit middel som

kan nyttast for å oppnå politiske mål, og ikkje eit mål i seg sjølv.

Medlemen i komiteen frå Senterpartiet understrekar at fleire land i dag innfører meir restriktive tiltak innanfor visse handelspolitiske område, og at ein ser teikn på aukande bruk av valutamanipulasjon som verkemiddel innan internasjonal handelspolitikk. I eit handelspolitisk regime der tilhøva vert endra, er det ikkje føremålstenleg at Noreg ein-sidig avgrensar vårt politiske handlingsrom og fjerne verkemidlar som andre land kan nytte.

Handel for utvikling

Komiteen viser til verdenshandelens betydning for fattige lands demokratiske, økonomiske og sosiale utvikling, og at handel er en forutsetning for at mennesker kan jobbe seg varig ut av fattigdom. Komiteen viser videre til at intet land har arbeidet seg ut av fattigdom uten økonomisk vekst, industrialisering og handel.

Medlemen i komiteen frå Senterpartiet viser til at økonomisk vekst kjem av anten auka produksjon eller produksjon av meir verdfulle produkt. Handel kjem som ein konsekvens av produksjon og ikkje som ein føresetnad. Handel gir lita mening med mindre du har varer som gir deg god utteljing i varebyttet. Denne medlemen vil mellom anna peike på Dani Rodrik og Kamal Malhotra, som har vist at det ikkje finst overtydande prov på at handelsliberalisering alltid kan assosierast med økonomisk vekst. Denne medlemen understrekar at om handel fører til økonomisk vekst eller ikkje avheng av på kva måtar handelen påverkar produksjonen og inntekta i eit land.

Komiteen vil imidlertid understreke at økonomisk vekst alene ikke er en garanti for at utviklingen kommer befolkningen til gode og således minsker fattigdom og oppfyller sosiale og økonomiske rettigheter. Komiteen vil bemerke at myndighetene må utvikle og bruke sitt eget skattegrunnlag til utvikling, enten det gjelder inntekter fra naturressurser, næringslivet eller personskatt.

Medlemen i komiteen frå Senterpartiet viser mellom anna til at erfaring frå utviklinga av vasskrafta er at eit strengt konsesjonsregelverk er av stor tyding som verkemiddel for å kanalisere og pløye grunnrenta frå forvaltning av naturressursar attende til samfunnet, slik at denne verdiskapinga kjem heile folket til gode.

Komiteen viser vidare til at utvikling først og fremst skapes av sunn nasjonal politikk der politiske

institusjoner og prosesser som sikrer maktfordeling, rettsstat, demokrati og menneskerettigheter, er helt sentrale.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, påpeker betydningen av lokale myndigheters tilrettelegging for godt styresett og egen økonomisk utvikling gjennom åpenhet mot omverdenen, og viser videre til at en åpen økonomi med stabile rammebetingelser som fremmer lokale og utenlandske investeringer og økt handel, er en forutsetning for vekst i skatteinntekter og som grunnlag for vekst.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener fremvoksende økonomier må påta seg økt ansvar og større forpliktelser i henhold til sin økte økonomiske tyngde og utvikling. Det er behov for å differensiere mellom utviklingsland i forventninger til ansvarsdeling og forpliktelser i handelspolitikken.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti understrekar at mogelegheita til å favorisere lokalt næringsliv, oppretthalde og auke importvern, innføre eksportrestriksjonar og setje krav til utanlandske operatørar står sentralt i utviklingsland sine posisjonar i handelspolitikken. Desse posisjonane må takast omsyn til i norsk handelspolitikk.

Desse medlemmene understrekar at Noreg ikkje kan inngå handelsavtalar som avgrensar det demokratiske handlingsrommet, korkje på lokalt, regionalt eller nasjonalt nivå. Desse medlemmene viser her til KS, som har kravd av regjeringa at ho må sikre full lokal og regional handlefridom under forhandlingar om nye handelsavtalar.

Desse medlemmene viser til at KS ber om ei konsekvensutgreiing av TTIP- og TISA-avtalane knytt til spørsmål om lokaldemokratiet, før avtalane eventuelt blir signert.

Desse medlemmene viser òg til CEMR, organisasjonen for europeiske kommunar og regionar, som har kravd at den lokale og regionale autonomien ikkje må svekkast som følgje av ein framtidig TTIP-avtale.

Desse medlemmene slår fast at Noreg ikkje kan underteikne ein handelsavtale som på nokon måte avgrensar lokale og regionale styresmakter sine mogelegheiter til å reversere ei marknadsopning av lokale, regionale og nasjonale offentlege tenester, eller som avgrensar deira mogelegheiter til å vedta restriksjonar/tiltak for å verne folkehelse og miljø, forbrukarinteresser og arbeidstakar-/arbeidsgjevarinteresser innanfor ramma av nasjonal lovgjeving.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, støtter regjeringens vurdering av at det for å sikre norske interesser er behov for en omfattende vurdering av de ulike veivalgene som er tilgjengelige for Norge og viser til at regjeringen derfor før sommeren 2015 besluttet å igangsette en ekstern utredning av mulige konsekvenser for Norge av TTIP.

Komiteen understreker viktigheten av FNs tusenårsmaal for verdens utvikling og Norges bistandsprioriteringer og viser til at den globale ekstreme fattigdommen er redusert fra 43 pst. i 1990 til 21 pst. i 2010. Komiteen mener at dette viser at det gjennom målrettet samarbeid og ambisiøse mål er mulig å utrydde ekstrem fattigdom innen 2030. Komiteen viser til at bistand er i dag langt mindre viktig for utviklingen i en rekke utviklingsland enn tidligere, idet private kapitalstrømmer har økt kraftig fra 1990 til 2013. Komiteen viser videre til at i Asia og Latin-Amerika utgjør bistanden nå en liten andel av den kapitalen som mottas, at bistand til Latin-Amerika utgjorde i 2014 om lag 5 pst. av mottatt kapital, mens 70 pst. kommer fra utenlandske investeringer og 25 pst. fra private overføringer. Komiteen påpeker at bistanden utgjorde om lag 30 pst. av mottatt kapital i 1990 (kilde: World Development Indicators, Verdensbanken 2014). Komiteen viser til at i Afrika er bistand fremdeles viktig, da om lag 50 pst. av mottatt kapital fortsatt er bistandsmidler, men mindre viktig enn for 20 år siden, da bistand utgjorde rundt 90 pst. av mottatt kapital (kilde: World Development Indicators, Verdensbanken 2014).

Komiteen viser til FNs 17 nye bærekraftsmål, hvor utrydding av all fattigdom og å fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle, er blant disse målene.

Komiteen bemerker at bistand fra rike land ikke kan erstatte effekten av næringsvirksomhet, som direkte investeringer, handel og landbruk som viktige drivere for positiv utvikling i fattige land, men underbygge disse.

Komiteen støtter at regjeringen vil arbeide for at globaliseringen støttes opp av et rettferdig og regelbasert internasjonalt samarbeid, med vekt på bærekraftig utvikling, jobbskaping og økonomisk vekst gjennom åpen handel.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at flere utviklingsland de siste 10–15 årene

har hatt markert økonomisk vekst som er av stor betydning for å redusere fattigdom og legge grunnlag for en rettferdig fordeling. Adgang til eksportmarkedene, regionalt og globalt, er viktig. Derfor må det være en prioritert oppgave å ferdigstille Doha-runden i WTO-forhandlingene, og at det ikke stilles økte krav til MUL.

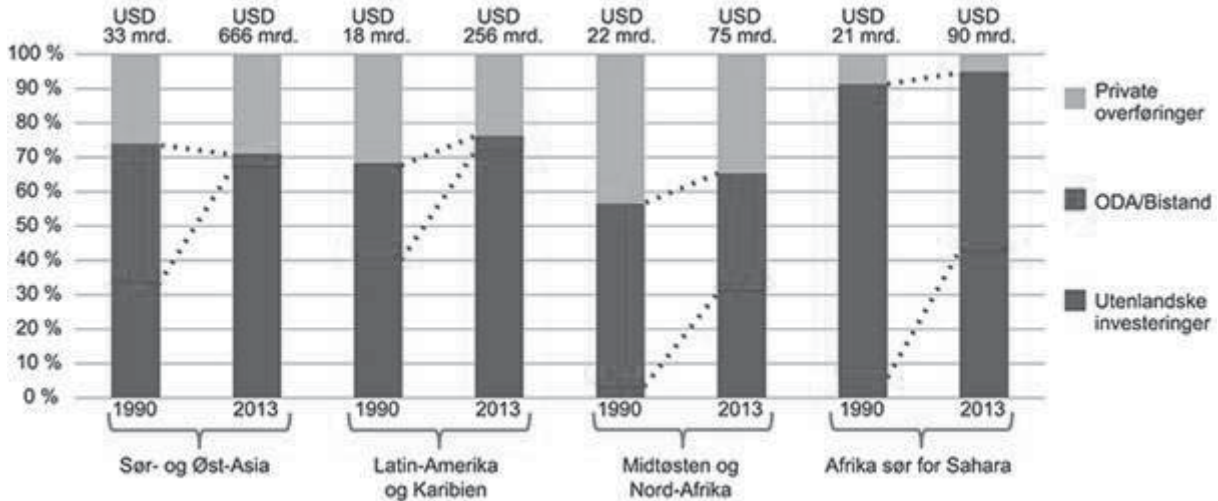
Flertallet vil understreke viktigheten av at globaliseringen støttes opp av et rettferdig, regelbasert internasjonalt samarbeid, som bidrar til å skape arbeidsplasser, anstendige arbeidsvilkår, rettferdig fordeling, en bærekraftig utvikling og bekjempelse av klimatrusselen.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre understreker at bistand fra rike land aldri har vært ment å erstatte effekten av næringsvirksomhet, som direkte investeringer, handel og landbruk som viktige drivere for utvikling i fattige land. Internasjonal bistand er i likhet med nasjonale virkemidler et supplement som skal bidra til å fremme de nevnte drivere for utvikling. Det skjer blant annet gjennom å styrke befolkningens utdanningsnivå og helsetilstand, framskynde utbygging av nødvendig infrastruktur som kommunikasjoner og energitilgang, stimulere til investeringer og handel, forbedre styresett og andre rammevilkår for økonomisk utvikling og mer rettferdig fordeling.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet, Venstre og Sosialistisk Venstreparti understrekar at det for utviklingsland vil vere naudsynt med ei strategisk utnytting av heimemarknaden, mellom anna for å sikre nasjonal industrireiseing. Handelsavtalar må ikkje vere til hinder for utviklingslanda sitt handlingsrom, men tvert imot gje utviklingslanda mogelegheit til å beskytte og nytte seg av heimemarknaden for å bygge opp ung industri.

Desse medlemene peiker på at mellom anna Verdsbanken har vist at den mest effektive måten å redusere fattigdom på er å støtte småbønder i utviklingsland. Det er ingen andre næringar som kan måle seg med landbruket når det gjeld å skape sysselsetting og økonomiske ringverknader for dei aller fattigaste i verda. Å syte for at alle menneske får dekkja sine mest grunnleggjande behov må ha høgaste prioritet i bistandspolitikken. Det er naudsynt at det blir brukt meir midlar på å gje fleire menneske sikker tilgang på trygg mat.

Bistand sammenlignet med utenlandske investeringer og private overføringer (World Development Indicators, Verdensbanken 2014)

Bevare og styrke det multilaterale handelssystemet

Komiteen viser til at Norges viktigste handelspolitiske interesse ligger i å styrke det multilaterale handelssystemet (WTO) og støtter prioriteringen om å ferdigstille Doha-runden, bevare utviklingsdimensjonen i forhandlingene og ikke stille økte krav til de minst utviklede land (MUL).

Komiteen mener at det er avgjørende at WTO beholder sin posisjon som hovedsete for internasjonale handelssamtaler. WTO bidrar til globale rammebetingelser for handel og økonomisk utvikling, og til å gi norsk næringsliv stabile og forutsigbare rammevilkår. Komiteen støtter at Norge skal arbeide aktivt for å styrke det globale rammeverket for handel og vekst, og samtidig fremme norske interesser i det internasjonale handelssamarbeidet.

Komiteen vil understreke viktigheten av at det multilaterale handelspolitiske rammeverket ikke utformes slik at det begrenser mulighetene for å gjennomføre nødvendige reguleringer for å oppnå legitime nasjonale målsettinger.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, viser til at regjeringen ser konsensusprinsippet i WTO som en grunnleggende forutsetning for det multilaterale handelssystemets legitimitet, samtidig som det må søkes en større grad av individuell tilpasning blant annet ut fra landenes utviklingsnivå og er enig i dette.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, viser til at regjeringen vil arbeide for å slutføre en miljømessig ambisiøs avtale med miljøvarer i WTO som dekker alle land og utvides til også å omfatte en liberalisering av miljøtjenester, og støt-

ter dette. Dette flertallet vil også støtte et initiativ for å åpne mulighetene for legitime støttetiltak til nye miljø- og klimavennlige produkter for å korrigere for markedssvikt.

Et tredje flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at stillstanden i WTO-forhandlingene har bidratt til framveksten av omfattende regionale handelsavtaleforhandlinger, blant andre Trans-Pasific Partnership (TPP) mellom 12 land rundt Stillehavet og Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) mellom USA og EU.

Dette flertallet vil understreke viktigheten av at regjeringen følger denne utviklingen tett gjennom den handelspolitiske dialogen mellom EFTA og USA og gjennom kontaktene med EU, og løpende vurderer hvilke initiativ Norge bør ta for å sikre at en slik avtale ikke svekker norsk næringslivs konkurransevilkår, verken på den, europeiske eller amerikanske marked.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, understreker viktigheten av arbeidet for en vellykket ferdigstilling av Doha-runden i WTO, som vil være et vesentlig bidrag for å sikre den globale økonomiske vekstkraften i de kommende år og nødvendig for å bekjempe fattigdom og skape de nye 600 millioner jobbene som den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) mener må komme på plass før 2020.

Medlemmen i komiteen fra Senterpartiet understrekar at om Doha-runden skal avsluttast, føreset det ei vilje til å godkjenne relevansen i MUL og andre mindre konkurransedyktige land si evne til

å sikre folk eit utkomme ved utviklinga av sine tradisjonelle næringer. Utan slikt vern mot internasjonal uregulert konkurranse, ville Noreg og andre av dagens industriland ikkje ha oppnådd den økonomiske veksten ein har nytt godt av.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti merker seg det store tallet høringssvar som anbefaler at Norge ikke bør inngå i forhandlinger om investeringsavtaler. Det mest kritiske ved TTIP-forhandlingene er hvorvidt de ender med den tvisteløsningsordningen som allerede er blitt den vanlige ved de bilaterale investeringsavtalene som er inngått. Disse medlemmer vil påpeke at slike avtaler inneholder gjerne regler som gir selskap adgang til å kreve erstatning fra regjeringer som vedtar lover eller fatter beslutninger som påfører selskapet «tap av framtidig fortjeneste», såkalt «investor-stat-tvisteløsning».

Disse medlemmer viser videre til at det hvert år er mange eksempler på at selskap reiser erstatningskrav overfor demokratisk vedtatt vern om folkehelse, miljø og sosiale rettigheter. Nasjonal lovgivning gir normalt ikke erstatning for en så vid tolkning av «tap av framtidig fortjeneste» som investeringsavtalene gir. Ved å opprette filialer i andre land kan et konsern dermed bruke investor-stat-reglene i investeringsavtaler til å kreve erstatning også i hjemlandet som hjemlandets lover ikke gir adgang til.

Disse medlemmer vil påpeke at det derfor er viktig at Norge ikke inngår investeringsavtaler som gir investorer sterke pressmidler mot stater, som investor-stat-tvisteløsning og andre mekanismer for investeringsbeskyttelse. Disse medlemmer viser til at LO gir uttrykk for samme uro i sin høringsuttalelse:

«De utviklingstrekk vi har sett de siste årene med investor-stat tvisteløsningsmekanismen gir derfor god grunn til bekymring. LO kan derfor ikke støtte innføring av ISDS-løsning i det norske rammeforslaget til bilaterale investeringsavtaler.»

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti syner til at TISA-forhandlingane skjer utanfor WTO-systemet, og blir sterkt kritiserte frå fleire hald, for å vere øydeleggane for WTO som forum for eit internasjonalt handelsregime. Desse medlemene understreker at det er særst usikkert om TISA-avtala vil kunne integrerast i WTO-regelverket, då mange utviklingsland ser på ei vidare liberalisering av tenesemarknaden som eit trugsmål mot den økonomiske utviklinga i landa.

Desse medlemene vil etterlyse ei konkretisering av kva regjeringa legg i «legitime nasjonale

interesser». Det bør tydeleggjerast frå regjeringa og gjerast til tema i Stortinget. I oppbygginga av Noreg som velferdsstat og velferdssamfunn har det vore i nasjonale interesser å sikre arbeidsplassar og nasjonalt næringsliv gode vilkår i heile landet. Uttalar frå dagens regjering kan tyde på at dette målet er i ferd med å vike til fordel for liberalisering av handelspolitikken.

Komiteen støtter regjeringens tilnærming om at det er viktig for Norge å prioritere handelspolitikken, i lys av at den globale økonomien endrer seg. For å sikre verdiskaping er det nødvendig aktivt å utnytte de mulighetene som ligger i det eksisterende rammeverket, samt å forhandle flere og bedre avtaler langs flere spor, med en solid forankring i det multilaterale handelssystemet.

Handel som virkemiddel

Komiteen viser til at verdenshandelen er åtte-doblet siden 1970, det globale BNI er doblet siden 1990 og antallet ekstremt fattige er halvert. Videre påpeker komiteen at den sterke økonomiske veksten har gitt mange millioner mennesker mulighet til å arbeide seg ut av fattigdom, samt at de fleste land som har opplevd betydelige forbedringer i levekår i løpet av de siste tjue årene, samtidig har blitt mer integrert i verdensøkonomien. Komiteen mener at veien til utvikling er et velfungerende næringsliv som investerer og reinvesterer og at dette i kombinasjon med tilgang til arbeid og anstendige lønnsbetingelser er den sterkeste drivkraften for å bekjempe fattigdom. Komiteen understreker at bekjempelse av fattigdom ikke er mulig uten produksjon, handel og jobbskaping.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, mener at økt handel kan bety økt konkurransekraft, flere jobber, økt inntekt per capita og en vei bort fra ensidig avhengighet av noen få råvarer, samt at de minst utviklede landene i liten grad stenges ute fra markedene på grunn av tollbarrierer. Flertallet mener at MULs hovedutfordring ligger på tilbudssiden og at Norge har en nulltollordning ved at alle MUL- og andre lavinntektsland har tollfri adgang til Norge for alle varer.

Komiteen mener videre at for mange landbruksprodukter betyr nulltollordningen en konkurransefordel på flere hundre prosent, at dette er en vesentlig tollfordel fattige land bør ha for sine varer på det norske matmarkedet, men at importen likevel er beskjeden blant annet fordi de aller fattigste landene sjelden klarer å tilfredsstille kravene til standarder, kvalitet, leveringssikkerhet og ikke minst mattrygghet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, viser til at Norge har et omfattende preferanseregime (GSP) for import fra utviklingsland, og støtter at regjeringen vil vurdere endringer av innretningen på den norske GSP-ordningen som gir ytterligere lettelse. Flertallet viser til at regjeringen vil øke støtten til handelsrelatert utviklings-samarbeid, inkludert i forbindelse med frihandelsavtaler, samt at regjeringen vurderer endringer som gir ytterligere preferanser for fattige utviklingsland ved eksport til Norge. Flertallet støtter dette.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil påpeke at en liberalisering av verdenshandelen ikke er et mål i seg selv, men et virkemiddel som må settes inn med omtanke. Handel kan være et viktig bidrag for å bekjempe fattigdom, men dette forutsetter at handelen skjer på vilkår som er til fordel også for de fattige statene og for den fattige delen av befolkningen i landene. Fattige land må sikres styringsrett og politisk handlefrihet til å ta i bruk nasjonale beskyttelsesordninger mot frihandel, slik også de rike landene i stor grad har gjort i tidligere faser.

Disse medlemmer vil påpeke at ethvert land må ha rett til å unnta de sektorer det selv ønsker fra frihandelsavtaler, for å unngå å skade lokale og nasjonale interesser, miljø og sysselsetting. Norge må støtte fattige lands tiltak for å bygge opp et variert nasjonalt næringsliv, både for å trygge egen matproduksjon og for å fremme sine næringsinteresser på det globale markedet.

Disse medlemmer mener videre at Norge ikke må stille krav til utviklingsland om å åpne seg for utenlandsk konkurranse på viktige tjenestoområder, som for eksempel utdanning, helse og energi. Derimot bør vi åpne for økt import av varer fra fattige land, og vri norsk matimport bort fra EU og over til land i sør.

Disse medlemmer mener videre at det er viktig at ingen handelsavtaler som Norge inngår med land i sør, skal inneholde tekst om intellektuell eieomsrett som går lenger enn WTOs TRIPS-avtale.

Disse medlemmer mener Norge bør sikre at fattige lands handlingsrom til å utforme egen politikk og beskytte egne interesser ivaretas i alle handelsavtaler, blant annet gjennom å trekke krav mot fattige land om liberalisering.

Komiteen vil understreke betydningen av samspillet mellom handelspolitikk og klima og miljø, og at det er viktig å utnytte mulighetene for å utvikle nye grep for bedre å utnytte handelsregelverket som positive virkemidler for å fremme grønn vekst. Komiteen støtter at regjeringen viderefører arbeidet med å inkludere et eget kapittel om handel og

bærekraftig utvikling i de frihandelsavtaler Norge inngår, at regjeringen vil arbeide for å slutføre en miljømessig ambisiøs avtale om miljøvarer i WTO, samt at regjeringen vil vurdere mulighetene for initiativ til endring av subsidiereguleringen i fremtidige WTO-forhandlinger som åpner for legitime støttetiltak til nye miljø- og klimavennlige produkter for å korrigere markedssvikt på energiområdet. Komiteen støtter at Norge vil fortsette arbeidet for å redusere fossile subsidier globalt.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til Prop. 155 S (2014–2015) om samtykke til godkjenning av protokoll av 27. november 2014 om endring av Marrakesh-avtalen om opprettelse av Verdens handelsorganisasjon (innsetting av avtalen om handelsfasiliteter) som ligger til ratifisering i Stortinget. Hovedmålsettingen med avtalen er å legge til rette for enklere, raskere og billigere handel. Prosedyrer og regler for grensepassing skal standardiseres, forbedres og forenkles, og føre til mer åpenhet og informasjon, mindre skjemaer, kortere køer, mindre byråkrati og mindre korrupsjon. Avtalen har en sterk bistandskomponent som vil sørge for at utviklingsland og spesielt de minst utviklede landene (MUL) får både tid og bistand til å modernisere sine prosedyrer og regler for å møte forpliktelsene i avtalen.

Flertallet viser til at WTO-reguleringen hjemler positiv særbehandling av utviklingsland, og at både bistand til implementering av avtaler og tilpassing av avtaler til landenes ulike utviklingsstrinn, er nyttige verktøy for å integrere utviklingsland i verdenshandelen med de muligheter for økonomisk vekst dette innebærer.

Flertallet viser til at Norge har et omfattende preferanseregime (GSP-ordningen) for import fra utviklingsland og vil støtte endringer i ordningen som gir ytterligere lettelse.

Flertallet er enig i at Norge bør øke støtten til handelsrelatert samarbeid med utviklingsland, også i forbindelse med frihandelsavtaler.

Veivalg i handelspolitikken

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, støtter regjeringens målsetting om å etablere handelsavtaler som gir størst mulig bidrag til norsk verdiskaping, samtidig som vi bidrar til global verdiskaping og bærekraftig utvikling. Videre mener flertallet at frihandelsavtaler bilateralt og gjennom EFTA er et sentralt virkemiddel for å fremme norske handelspolitiske interesser som supplement til det multilaterale handelssystemet.

Komiteen viser til at regjeringen i ferdigstillelsen av Doha-runden vil arbeide for å finne løsninger som bidrar positivt til å få på plass en global handelsavtale, og prioritere nedbygging av handelshindre i andre industriland og fremvoksende økonomier, og støtter dette.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, støtter at Norge vil vektlegge markedsadgang for industrivarer, sjømat og tjenester, styrking av regelverket, samt arbeidet for en balansert løsning for landbruk som også ivaretar norske interesser.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser at dagens handelsavtaler har et misvisende navn. Det vises til hva Kirkens Nødhjelp påpeker i en utredning om TISA: Dagens handelsavtaler likner «mer på EØS-avtalen enn 'gamle handelsavtaler' om tollreduksjon. De store spørsmålene på forhandlingsagendaen nå er gjerne harmonisering av et bredt spekter reguleringer og regelverk».

Disse medlemmer viser til at hovedstyret i KS vedtok 22. juni 2015 å be regjeringen om å gå inn for å «sikre den lokale og regionale handlefriheten i forhandlingene om TTIP og TISA». Et enstemmig hovedstyre la særlig vekt på at lokale folkevalgte organer har rett til å avgjøre hvordan tjenester som vann- og energiforsyning, renovasjon og avløp, reiningstjeneste, de offentlige helse- og sosialtjenester, offentlig transport, boligbygging og tiltak innen byplanlegging, byutvikling og utdanning skulle organiseres.

Medlemene i komiteen fra Senterpartiet viser til at regjeringa har gjort det klart at ein ikkje vil kople fisk og landbruk i forhandlingar med EU eller i WTO-samanheng. Denne medlemen deler denne haldninga, og meiner det må vere eit krav at norske tilbod på landbruk i nye forhandlingar ikkje blir koplå saman med fiskeri- eller andre varegrupper.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil understreke at høg matsikkerheit og auka matproduksjon i Noreg, basert på norske beiteressursar, ikkje er «ei landbruksinteresse», men eit sentralt nasjonalt mål vedteke av Stortinget.

Komiteen mener at Norge skal arbeide videre for at det ikke stilles økte krav til MUL og for å bevare utviklingsdimensjonen i forhandlingene.

Komiteen viser til at mer enn tre fjerdedeler av norske eksportinntekter kommer fra hav- og kystbasert økonomisk virksomhet. Videre peker komiteen på at Norge har levd på og av havet gjennom hele nasjonens historie, og at det her fremdeles ligger et stort potensial for sentrale økonomiske sektorer i Norge: olje og gass, oljeservice-industrien, fisk og havbruk og shipping. Komiteen vil understreke at marine og maritime næringer er blant våre fremste merkevarer internasjonalt.

Komiteen viser videre til at Norge møter handelsbarrierer i form av toll og et komplekst nettverk med nær 50 bilaterale tollfrie kvoter som sjømatnæringen må forholde seg til, og at EUs stadig flere frihandelsavtaler, som for eksempel med Canada, vil kunne føre til at konkurransesituasjonen for Norge tilspisses i årene fremover.

Komiteen støtter at regjeringen vil arbeide for en offensiv handelspolitikk som ivaretar norske interesser, at dette oppnås ved å sikre norske bedrifter økt markedsadgang og bedre forutsigbarhet for eksport av varer, tjenester og investeringer og gjennom å bidra til stabile globale økonomiske og politiske rammevilkår for økonomisk vekst og utvikling.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, støtter at regjeringen vil gi økt prioritet for å sikre frihandel for sjømat til EU-markedet.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti understrekar at den mest sentrale interessa for Noreg innan fiskerisektoren er å sikre ressurstilgangen til fiske samt kontroll med oppdrettsplassane. Den norske eksportverdien innan næringa har auka med om lag 250 prosent sidan 2000, noko som reflekterer ei god og dynamisk næring. Utviklinga tyder på at handelsrestriksjonar utgjer eit avgrensa problem.

Desse medlemene viser til at Noreg møter ein viss toll for nokre grupper av fiskeprodukt. Desse ser like fullt ikkje ut til å ha virka prohibitivt for norsk eksport. Desse medlemene viser til at Noreg i dag har 50 bilaterale tollfrie kvotar og at fleire av dei ikkje blir nytta fullt ut.

Desse medlemene viser til at det er dokumentert at EU over lengre periodar har sett tollsatsar i null for å skaffe seg tilstrekkeleg med fisk til forbruk og eiga foredling. Unionen sin eigen produksjon av sjømat fell, både fangst og oppdrett, og viktige bestandar er overfiska. EU sin nettoimport steig med 60 prosent frå 1995 til 2010. Med knappe fiskeressursar er det ikkje sikkert at situasjonen framover vil vere høg toll, men autonomt fastsatt lågare toll. Ei kopling av symbolsk lette på toll mot å vrake land-

brukstollen vil i dette biletet gje lite meining. Desse medlemene vil peike på forskning ved Universitetet i Tromsø, som syner at ein ikkje har funne nokon klar samanheng mellom toll og eksportert kvantum av norsk fisk.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, viser til at Norge gjennom EFTA har inngått 25 frihandelsavtaler med til sammen 36 land, og ser det som viktig å sikre at norsk næringsliv har like gode konkurransevilkår på viktige og voksende markeder, som EU-landenes næringsliv. Dette må være en viktig prioritet for EFTAs frihandelsforhandlinger.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, ser det som særlig alvorlig at Norge av ulike grunner står uten frihandelsavtaler med seks av de ti største økonomiene, blant disse USA, Kina, Japan og India, og mener regjeringen må prioritere oppstart av forhandlinger med viktige handelspartnere vi ikke har avtaler med.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, viser til at EFTA har vedtatt å inkludere egne kapitler om bærekraftig utvikling og arbeidstakerrettigheter i sine frihandelsavtaler, og mener dette må følges opp ved oppdateringer av eldre avtaler.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at EØS-avtalen sikrer norsk næringsliv markedsadgang på like konkurransevilkår på vårt desidert største eksportmarked. Markedsadgangen for norsk sjømateksport er imidlertid ikke basert på EØS-avtalen, men et lappeteppje av avtaler og tidsbegrensede kvoter. Dette flertallet viser til at Norsk Sjømat under høringen med komiteen ba om nye initiativ som kunne sikre bedre markedsadgang, noe som vil være enda viktigere om TTIP-avtalen realiseres, og mener dette må være en høyt prioritert sak for regjeringen.

Dette flertallet viser til beskrivelsen av handelsbetingelsene som norsk sjømat står overfor, og er bekymret for de proteksjonistiske strømningene vi ser globalt. Både politiske sanksjoner og konjunkturavhengig proteksjonisme rammer Norge og særlig sjømatnæringen, noe som understreker behovet for å arbeide for tryggere rammebetingelse for sjømateksport gjennom handelsavtaler.

I tillegg har sjømatnæringen over flere år møtt store veterinære hindringer i en rekke markeder.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, understreker at utfordringer med veterinære hindringer er alvorlige og må møtes med tilstrekkelige ressurser og kompetanse i forvaltningen, med vekt på Mattilsynet for å sikre at handelen med sjømat kan fungere normalt i alle markeder.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener plurilaterale avtaler er spesielt lovende for Norge, siden de gir et alternativ til regionale avtaler hvor vi ikke er med. Slike avtaler gir mulighet til videreutvikling av det multilaterale handelssystemet i en periode hvor multilaterale avtaler er utfordrende og gir en mulighet til å konsolidere liberalisering som skjer gjennom ulike FTAs/regionale avtaler. De kan også være en god måte å få adgang til de store markedene hvor vi ikke har frihandelsavtaler i dag, som Kina, India, Brasil, USA m.fl.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at investeringer er stadig viktigere for norske bedrifter, og at det er et ønske å inngå avtaler som inneholder investeringer også utenfor tjenestesektoren. Det er i den forbindelse viktig med bestemmelser som sikrer forutsigbare rammebetingelser innenfor vertslandets nasjonale rett.

Flertallet viser til at regjeringen ønsker å bruke bilaterale investeringsavtaler, der dette er hensiktsmessig for å beskytte norske investeringer, spesielt i land der den politiske og økonomiske situasjonen kan være ustabil, og har sendt en modellavtale på høring.

Flertallet støtter dette, men forutsetter at slike BITs-avtaler må sikre partene frihet til å regulere standarder knyttet til arbeidsliv, forbrukerbeskyttelse, helse og miljø.

Flertallet viser til at avtalene skal ramme illegitime tiltak, som ekspropriasjon uten erstatning, ikke stater rett til å regulere for å ivareta viktige samfunnshensyn. Dette bør tydeliggjøres både gjennom formuleringer i avtalenes fortale og ved utforming av de relevante bestemmelsene.

Landbruk

Komiteen viser til meldingen, som beskriver at landbruk skiller seg ut i Norges handelspolitiske profil gjennom høye tollsatser og omfattende næringsstøtte, at OECD peker på at tung beskyttelse av landbrukssektoren bidrar til ineffektiv ressursutnyttelse og derfor anbefaler en gradvis reduksjon i prisstøtte og tollbarrierer for i større grad å tilpasse prisene nasjonalt til internasjonalt nivå.

Komiteen viser til at regjeringen vil vektlegge norsk landbruks beskyttelsesbehov i fremtidige forhandlinger, og at den vil opprettholde et handlingsrom som kompenserer for naturgitte forutsetninger for norsk produksjon.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, støtter at regjeringen vil arbeide for en friere handel med landbruksvarer for å bidra til global velferdsutvikling og matsikkerhet, samt av hensyn til norske forbrukere og mangfoldet i det norske matmarkedet.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, støtter videre at landbruksinteresser vil bli tillagt nødvendig vekt i forhandlinger, men ikke i seg selv være grunn til å hindre innledning av forhandlinger hvor landbruksinteresser kan forventes å bli berørt. Dette flertallet mener at norsk landbruk har en rekke fortrinn, der god mattrygghet, et kjøpsterkt hjemmemarked og en rekke produkter av høy internasjonal kvalitet vil kunne bidra positivt til å gjøre landbruket i stand til å tåle omstilling og endrede handelspolitiske vilkår.

Dette flertallet mener videre at landbrukspolitikken må gjøre norsk landbruk best mulig rustet til å møte fremtidens rammevilkår. Dette flertallet viser til tiltaket om å fase ut alle eksportsubsidier innen 2019 og imøteser en konkretisering av hvordan utfasingen skal finne sted i statsbudsjettet, jordbruksoppjøret og den løpende utformingen av landbrukspolitikken. Dette flertallet er enig med regjeringen når den vil støtte opp om internasjonale initiativ for å begrense bruken av eksportrestriksjoner.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil understreke at utfasingen av eksportsubsidier må gjennomføres på en måte som sikrer muligheter for en gradvis tilpasning til en ny konkurransesituasjon, også gjennom at avbøtende tiltak vurderes.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at landbruk har egne støtteordningar i dei aller fleste land, og at det ikkje er utan grunn at landbruk er eit eige forhandlingsområde innan handelsavtar. Desse medlemene peiker på at støtta er ein sentral del av ein aktiv næringspolitikk som gjør det mogleg å ta vare på ein stor heimemarknad i Noreg. Dette blir gjort i alle land, og Noreg si landbruksstøtte er ikkje høg i høve til økonomien sin storleik. Støtta til landbruket gir svært store positive ringverknader, og legg til rette

for ei verdikjede tilsvarande om lag 140 mrd. kroner i årleg produksjon og arbeidsplassar over heile landet.

Desse medlemene merker seg at stortingsmeldinga ikkje får fram samanhengen mellom norsk matproduksjon, nasjonal beredskap og farane for framtidig svikt i den globale matforsyninga. Å garantere for borgarane sin sikkerheit og tryggleik er den mest grunnleggjande oppgåva for ein kvar nasjonal leiar. Nasjonal matsikkerheit er fundamentalt for ein sjølvstendig nasjon. Dette gjer at reglane for handel med mat rører ved viktige samfunnsinteresser, langt ut over det som isolert sett kan kallast handelspolitikk.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti peikar på at regjeringa verkar å ha eit lite realistisk syn på i kva for grad ein kan ha matproduksjon i Noreg utan støtteordningar.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti understrekar at norsk landbruk allereie i dag har vist ein årlig vekst i arbeidsproduktivitet på fire til fem prosent i året. Dette er høgare enn dei aller fleste sektorane i norsk økonomi. Desse medlemene viser til at støttenivået til jordbruket utgjer berre éin prosent av statsbudsjettet mot nærare tre prosent i år 2000, og at Noreg ligg under EU når det gjeld jordbruksstøtte som del av BNP.

Medlemene i komiteen frå Kristeleg Folkeparti og Senterpartiet vil peike på at det slett ikkje er berre jordbruket i Noreg som har nytte av ulike ordningar for offentleg støtte. Mellom anna vinn finanssektoren, skipsfarten og oljeindustrien store summar kvart år gjennom ulike former for støtte som momsfritak, subsidiar og skattelette. Desse døma er ikkje eit argument mot ein aktiv næringspolitikk. Dei viser derimot at Noreg har ein tradisjon for ei brei næringsstøtte, langt ut over landbrukssektoren.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at matindustrien er den største fastlandsindustrien i Norge, og at den landbruksbaserte matindustrien har en årlig produksjonsverdi på 136 mrd. kroner. Næringen bidrar til sysselsetting og verdiskaping over hele landet, og representerer viktig næringsaktivitet som står sentralt i det grønne skiftet. Det vises videre til at Stortinget har slått fast at norsk matproduksjon skal økes.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil understreke betydningen av et sterkt importvern for landbruksprodukter som en forutsetning for å kunne opprettholde landbruk over hele landet og ser det som viktig at regjeringen sikrer konkurransevnen i hele verdikjeden gjennom et fortsatt velfungerende og forutsigbart importvern. Gjennom handelspolitikken må det gis rom for utvikling og vekst også for norsk landbruksbasert matproduksjon.

Disse medlemmer understreker betydningen av at regjeringen ikke ensidig kommer med innrømmelser overfor andre land, men ivaretar hensynet til norsk matproduksjon på en god måte i de forestående forhandlinger om handelsavtaler.

Disse medlemmer ser det som spesielt viktig at man i forhandlingene sikrer posisjoner som gjør at vi står best mulig rustet til å ivareta norske interesser, også i møte med eventuelle situasjoner hvor enighet går i annen retning enn forventet liberalisering.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti vil understreke at utfasingen av eksportsubsidier må gjennomføres på en måte som sikrer muligheter for gradvis tilpasning til en ny konkurranse situasjon. Bortfall av eksportsubsidier kan få negative effekter for viktige deler av norsk husdyrproduksjon og varekjeden knyttet til den pågående eksporten. Dette medlem forutsetter at det først gjennomføres en konsekvensutredning av virkningene av en slik utfasing, at det på et slikt grunnlag legges opp til en utfasing over minst tre–fire år og at avbøtende tiltak blir klarlagt før utfasingsperioden. Dette medlem anser det viktig at myndighetene på denne måten sikrer at de som blir berørt får tilstrekkelig forutsigbarhet og mulighet til å tilpasse driften.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti pekar på at det verkar svært lite strategisk å einssidig fjerne ei støtte som medverkar til å halde volumet oppe i norsk jordbruk og næringsmiddelindustri, utan å få noko igjen for det gjennom forhandlingar om ein ny internasjonal avtale. Desse medlemene pekar på at ordninga i dag blir brukt til å selje produkt til i-landsmarknader, og at meldinga også klargjer at Noreg sine eksportsubsidiar i liten grad kan seiast å skade produksjonen i utviklingsland.

Desse medlemene understrekar at statar sin rett til å innføre eksportrestriksjonar blir nytta som eit viktig verkemiddel for vidareforedling av råvarer. Desse medlemene merkar seg at eksportrestriksjonar har vore blant dei store stridsspørsmåla i handelsforhandlingane mellom EU og afrikanske land.

Medlemen i komiteen frå Senterpartiet pekar på at samanhengen mellom matsikkerheit og eksportrestriksjonar er meir komplisert enn det regjeringa legg fram i meldinga. Eksportrestriksjonar på mat kan være ei utfordring for matsikkerheit i enkelte tilfelle, men i andre tilfelle kan det være eit naudsynt tiltak for nettopp å sikre lokal matsikkerheit. Denne medlemen understrekar at blant dei landa som har størst utfordringar med svolt, finn ein også nokon av dei største mateksportørane. Denne medlemen understrekar at den mest grunnleggjande oppgåva til ein kvar folkevald er å sikre tryggleiken til borgarane i landet, og at dette ikkje gjerast utan at ein til ei kvar tid kan garantere for borgarane sin tilgang til trygg mat.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti viser til behandlingen av statsbudsjettet for 2013 og forutsetter at forslaget om kvoteendringer til SACU-land gjennomføres som foreslått og at kvotene administreres på en måte som opprettholder landenes preferanser og eksportinntekter.

Disse medlemmer viser til at Norge med sitt høye prisnivå er særlig godt egnet til å skreddersy handelspreferanser for utviklingsland. Disse medlemmer ber regjeringen vurdere utvidelse av eksiterende tollkvoter i harmoni med langsiktige markedsforhold, både nasjonalt og internasjonalt.

Handel med tjenester

Komiteen har merket seg at dagens 50 TISA-deltakere representerer ca. 70 pst. av verdens tjenestemarked, som er beregnet til 4 000 mrd. dollar. Komiteen viser til at Norge har et mer åpent tjenestemarked enn mange andre land. Komiteen vil understreke betydningen eksport av tjenester har for verdiskaping og sysselsetting i Norge, særlig innenfor skipsfart og maritime tjenester, energi, sjøforsikring og telekommunikasjon.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at Norge har en klar interesse av en TISA-avtale som vil sikre åpnere markeder og mer forutsigbare og likeverdige konkurransevilkår for vår tjenestemarked.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Kristelig Folkeparti, er av den oppfatning at med fall i oljeprisene blir utvikling av tjenestemarkedet enda viktigere for Norge for at vi kan fortsette å utvikle vår velstand.

Beslutningen om at Norge skulle delta i TISA-forhandlingene ble fattet av regjeringen Stoltenberg II våren 2013, og åpningstilbudet ble offentliggjort

like etter fremleggelse. Grunnlaget for denne avgjørelsen og regjeringens overordnede posisjoner i forhandlingene ble offentliggjort 17. mars 2015. Komiteen vil understreke viktigheten av mest mulig åpenhet rundt TISA-forhandlingene, jf. brev fra utenriksminister Børge Brende med departementets uttalelse til Dokument 8:90 S (2014–2015), hvor det påpekes at regjeringen legger stor vekt på åpenhet rundt de internasjonale prosessene den deltar i på vegne av Norge. Komiteen understreker betydningen av at TISA diskuteres i det etablerte rådgivende utvalg, og at det avholdes jevnlig møter med ulike representanter for fagorganisasjoner, næringsliv og det sivile samfunn underveis i forhandlingene.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, støtter at regjeringen vil arbeide for å slutføre en ambisiøs TISA-avtale med klare og robuste rammebetingelser for handelen med tjenester, med vekt på tjenestesektorer der norsk næringsliv har særlig interesse av å kunne konkurrere på like vilkår i globale markeder.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at regjeringen vil prioritere å få revitalisert tjenesteforhandlinger i WTO, og at forhandlingssporet i WTO skal gå parallelt med pågående regionale og flernasjonale forhandlingsprosesser som omhandler tjenester, og støtter dette.

Komiteen merker seg at regjeringen vil gjennomføre en kartlegging av behovet for videreføring av handelspolitiske restriksjoner på tjenestemarkedet, og arbeide for at TISA inkluderer sentrale fremvoksende økonomier og utformes på en måte som muliggjør fremtidig multilateralisering innenfor WTO.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre legger stor vekt på den betydning en TISA-avtale kan ha for norsk verdiskaping og sysselsetting. Det internasjonale tjenestemarkedet er stort, og vi har offensive interesser knyttet til at norske tjenesteprodusenter får økt tilgang til det globale tjenestemarkedet. Samtidig må det være en forutsetning at en TISA-avtale ikke svekker det politiske handlingsrommet knyttet til kontroll og styring med offentlige tjenester og velferdstilbud. Avtalen må ikke legge hindringer for å regulere forhold som forbrukerbeskyttelse, helse, sikkerhet, miljø og arbeidstakerrettigheter.

Disse medlemmer forutsetter at markedene for sykehus tjenester, offentlig utdanning og sosiale velferdstjenester ikke åpnes fra norsk side for utenlandske tilbydere under TISA og at det ikke pålegges

privatisering, deregulering eller konkurranseutsetting av noen offentlig tjeneste på nasjonalt eller lokalt nivå. Avtalen må heller ikke være et hinder for gjeninnføring av offentlig eierskap og styring i sektorer som tidligere har vært privatisert.

Disse medlemmer ber regjeringen synliggjøre og foreta en grundig drøfting av fordeler og utfordringer ved TISA-avtalen dersom det oppnås enighet og avtalen skal fremlegges for Stortinget til godkjenning.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil peike på at regjeringa Solberg no er inne i andre år av forhandlingane kring TISA-avtala, og at det er særskild avgrensa offentleg innsyn i prosessen. Det er likevel kome fram ein del informasjon via Wikileaks, EU, sivilsamfunnsaktørar og andre kjelder. Med bakgrunn i denne informasjonen átvarar ei rekkje sivilsamfunnsorganisasjonar mot ei avtale som kan institusjonalisere utanlandske tenesteleverandørar sine rettar og ta frå styresmakter makt på ei rekkje område.

Desse medlemene viser til at det fleire gonger er stilt spørsmål om å få sjå regjeringa sitt skrivne mandat for TISA-forhandlingane. Etter fleire spørsmål ser det no ut til at regjeringa reknar Noreg sitt opningstilbod som eit mandat. Desse medlemene peiker på at opningstilbodet ikkje er å sjå som eit reelt mandat, då det ikkje gir ein klar instruks til forhandlingsbyråkratane om kva ramar dei har for forhandlingane. Denne medlemen understrekar at eit mangelfullt mandat medverkar til at meir makt over prosessen vert overført frå folkevalde til embetsverket.

Desse medlemene viser til at det i forhandlingane om GATS (General Agreement on Trade in Services) har vore praksis at regelverket i avtala har vore avklara, før ein har forhandla om opning og liberalisering av ulike sektorar. Basert på den informasjonen som er kome ut, tyder mykje på at forhandlingane om TISA-avtala allereie handlar om sektorar. Desse medlemene understrekar at det er avgjerande viktig at rammeverket for desse forhandlingane er klart og tilgjengeleg for demokratisk debatt før ein set i gang og avsluttar forhandlingar om opning og liberalisering av ulike sektorar.

Desse medlemene peikar på at ei offentleggjering av rammeverket i TISA vil medverke til å opplyse den offentlege debatten og syte for at folkevalde, media og det norske folk kan medverke med relevante og naudsynte innspel til regjeringa i dette arbeidet. Dette vil sikre ein meir open demokratisk debatt om TISA-avtala sine positive og negative konsekvensar. Desse medlemene viser til at Noreg ikkje kan underteikne TISA-avtala dersom denne

avgrensar folkevalde sin mynde til å regulere tenestektoren i Noreg, dersom avtala gjer det vanskelegare å ta ulike tenester attende i offentleg regi, eller dersom avtala avgrensar mogelegheita til å opprette nye offentlege tenester.

Desse medlemene viser til at for folkevalde, media og det norske folk er det i dag nærast uråd å få vite kva som står på spel på grunn av det avgrensa innsynet. Desse medlemene viser til at det difor er svært viktig at ein offentleg debatt om handelsavtala kjem i forkant av at avtala skal underteiknast og at opninga av ulike sektorar er forhandla ferdig. Etter at avtala mellom 50 land er ferdigforhandla, vil det truleg bli særns vanskeleg, om ikkje umogleg, å endre avtala i ei retning som avgrensar marknadsretting og konkurranseutsetjing i Noreg.

Komiteens medlemmer fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at mange internasjonale handelsavtaler i dag handler om mye mer enn reduserte tollsatser. I et høringssvar fra LO av 1. oktober 2015 sies det:

«i de tradisjonelle avtalene med varer er det lettere å beregne de økonomiske konsekvensene. I de nye avtalene er de direkte næringsinteressene bare en del av temaet. Tjenesteliberalisering på tvers av land gjør det nødvendig med en annen analyse, der man vurderer spørsmål som samfunnssikkerhet, skattekonkurranse, virkninger på arbeidsmarked og inntektsfordeling og hvordan økonomisk styring fordeles. Det gjelder også spørsmål om kontroll over offentlig sektor.»

Disse medlemmer viser til LOs bekymring for at en eventuell TISA-avtale skal svekke det politiske handlingsrommet knyttet til kontroll og styring med tjenester i offentlig sektor og velferdstilbudet slik det er definert i Norge. En avtale må ikke legge hindringer for samfunnsorganisering, forbrukerbeskyttelse, helse, sikkerhet, miljø og arbeidstakerrettigheter. Det må unngås at TISA pålegger eller fremtvinger privatisering, deregulering eller konkurranseutsetting av offentlige tjenester på nasjonalt eller lokalt nivå. Dette gjelder også muligheten for å etablere offentlig eierskap og styring i sektorer som tidligere har vært privatisert.

Økonomisk diplomati og samfunnsansvar

Komiteen viser til at norskbasert næringsliv er på vei inn i nye, krevende markeder, og mange

norske bedrifter er avhengige av å lykkes globalt for å vokse. Komiteen understreker viktigheten av at norske bedrifter utviser samfunnsansvar i sitt virke globalt. Komiteen støtter at regjeringen vil øke innsatsen for å bruke handelspolitikken aktivt i et styrket økonomisk diplomati. Komiteen støtter også at utenriks tjenestens rådgivning til norsk næringsliv om korrupsjon, menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og klima og miljø styrkes. Komiteen mener at utenriks tjenesten skal være en relevant dialogpartner for næringslivet og for våre fremste kunnskapsmiljøer, og videre at Norge skal profileres som attraktivt for kloke hoder, talenter og investeringer. Komiteen støtter at regjeringen vil etterstrebe størst mulig åpenhet og nasjonal debatt om forhandlingsprosesser.

Uttalelse fra næringskomiteen

Næringskomiteen slutter seg til utenriks- og forsvarskomiteens utkast til innstilling til Meld. St. 29 (2014–2015).

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil i tillegg understreke at når avtaler som omfatter bilaterale investeringsavtaler legges fram for Stortinget for ratifisering, må det samtidig legges fram en grundig vurdering av avtalen for å sikre at den ivaretar de hensyn som er vektlagt i flertallsmerknad i siste avsnitt i kapitlet «Veivalg i handelspolitikken» i innstillingen, slik at avtalen ikke legger begrensninger på reguleringer som ivaretar viktige samfunnshensyn verken i Norge eller i landet det er inngått avtale med.

Næringskomiteen har ingen øvrige merknader.

Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Meld. St. 29 (2014–2015) – om globalisering og handel. Muligheter og utfordringer for Norge i handelspolitikken – vedlegges protokollen.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 2. desember 2015

Anniken Huitfeldt

leder

Elin Rodum Agdestein

ordfører